

Vrijednost Friedbergerove studije je upravo u tome što fenomen distanciranih kršćana gleda u cjelokupnom društvenom i crkvenom kontekstu, zatim što polazi od empiričkih datosti koje potvrđuju ono što dušobrižnik susreće u praksi u svojoj župskoj zajednici. Nadalje on ne želi uljepšati pastoral s distanciranim već naprotiv ukazuje na mnoge teškoće s kojima će se pastoralni radnik susretati u tom svom radu s distanciranim. Ali taj rad je neizbježan i postaje sastavni dio njegove pastoralne djelatnosti. A ova u sadašnjem trenutku njemačke katoličke Crkve mora biti sve više misionarski otvorena ne samo unutar crkvenih prostorija nego unutar crkvenih zajednica koje trebaju ostvarivati nove vidove zajedništva. Premda autor izričito ne spominje stupnjevitost crkvenosti i stupnjevitost pripadnost Crkvi, on je u svojoj studiji pretpostavlja. U tome smjeru on uzima i najdublje humano i najmanju vjeru koja se ne zamjećuje po kriterijima crkvenosti kao nešto pozitivno na čemu dušobrižnik može dalje graditi.

Na kraju svakog odsjeka nudi čitaocu literaturu za daljnje razmišljanje i istraživanje. I ta literatura, kao velikim dijelom i sama studija, uvodi čitaoca ne samo u pastoral distanciranih nego u različite vidove cjelokupnog pastorala.

Knjiga je pisana za zapadnonjemačke crkvene prilike. Ali po svojoj tematici zasijeca i u crkvene prilike Crkve u Hrvata u kojoj je pojava distancirane crkvenosti ne na pomolu već je uzela maha u svom pohodu. Zbog velikih sličnosti fenomena distancirane crkvenosti u njemačkoj katoličkoj i hrvatskoj katoličkoj Crkvi bio sam u prikazivanju Friedbergerove studije opširniji kako bih našem čitaocu svratio pažnju na sličnu problematiku u našoj domaćoj Crkvi.

Jasip BALOBAN

D. ZELLER: JUDEN UND HEIDEN IN DER MISSION DES PAULUS. STUDIEN ZUM RÖMERBRIEF (Forschung zur Bibel 8), Stuttgart, Katholisches Bibelwerk 1976, 311 str.

Autor je švicarski svećenik a knjiga drugo izdanje disertacije priređene 1972. u Freiburgu i. Br. pod vodstvom A. Vögtlea. Obrađuje Pavlovo navjestiteljsko djelovanje među

poganima i Židovima prema Poslanici Rimljanima. Nakon kratkog pregleda dosadašnjeg istraživanja ovog pitanja (13–35) Z. obećava oslušivati „die innere Stimmigkeit der Texte“ – unutarnju skladnost tekstova. Tema je obrađena u pet poglavlja: svrha Rim i Pavlova misija (37–78); povezanost obećanja i Evanđelja (79–137); univerzalnost evanđelja (139–201); prijelaz Evanđelja od Židova poganima (202–236); misija među poganima i budućnost Izraela (237–289).

Rim 1,16 sadrži najavu *euangeliona* koje je Pavao propovijeda poganima i koje je više od nauke o opravdanju grešnika. Iz tog teksta te 15, 22–32 vidi se razlog pisanja Rim: ako kod čitalaca probudi dublje razumijevanje *euangeliona* uz koje su pristali, naći će kod njih misijski uporište za svoje djelovanje na zapadu Rimskog carstva. Pri obradi svoga evanđelja morao je dotaknuti i problem Židova koji odbijaju pristati uz Isusa, jer njihovo odbijanje kao da zasjenjuje spasotvornu snagu evanđelja. Primjer Abrahama-vjernika uzima Pavao kao dokaz za potrebu i dostatnost opravdanja po vjeri, upravo zato što su njegovi protivnici na slučaju Abrahamu inzistirali dokazujući potrebu obrezanja. Privremena nevjera povijesnog Izraela okrenula se na blagoslov poganima koji imaju priliku čuti navještaj evanđelja. Zato se prema Rim 9–11 povijesni Izrael nikako ne smije smatrati definitivno odbačenim ili čak prokletim.

Izraz „Božja pravda“ postoji već u SZ, ali mu je Pavao dao novi sadržaj zajedno s prvom Crkvom jer „*dikaioynē theou*“ stupa na javu u evanđelju kao spasotvorno dobro, koje stoji ljudima na raspolaganju ne samo po sebi nego ga Bog treba 'objaviti', dok svijet podliježe srdžbi Božjoj zbog 'bezbožnosti' i 'neopravdanosti' (str. 170). U židovskoj apokaliptici Bog pobjeđuje zle ili bezbožne time što ih uništava, a kod Pavla sami bezbožnici bivaju nezasluženo spašeni (str. 175). Prva je Crkva otkrila sveopću vrijednost Krista Kyriosa i zato počela misijski djelovati među poganima. Misionari su se osjećali slugama i poslanicima proslavljenog Gospodina, te proklamiraju Isusa kao Evanđelje. Tako je cilj Pavlovog misionarskog djelovanja prvenstveno bio proklamirati ime Isusovo kao šansu sveopćeg spasenja, a tek onda od odazvanih na vjeru formirati Crkvu (str. 198–201).

Iz alegorije o maslini u 11, 16–24 izlazi da su u vrijeme pisanja Rim Židovi još uvijek Božji narod ili pitoma maslina na koju se nezasluženo Božjim milosrđem ucjepljuju divlje poganske grane. Obraćeni se pagani uključuju u blagoslove koji su postojali prije

njihova obraćenja. „Narod obećanja služi poganima kao tumač trajne nezaslužnosti Božjeg poziva“ (str. 218). Židovi su dokaz nakalemijenosti obraćenika u narod Božji. Na to potiču i misteriozni reci 11, 25–26 koje Z. uspoređuje s 1 Sol 4, 13–17. „Ako se u Kristu Bog objavio kao onaj koji dijeli svoje milosrđe preko neposlušnoga, tada ne smije biti isključen ni Izrael koji je od starije doživljavao Božja *harismata* (11, 28–29). Paradoksalni način na koji su pogani našli spasenje ulijeva Apostolu nadu i za njegov narod. Tada može na horizontu Evanđelja zasjati *zoe ek nekron* (11,15) za cijelo čovječanstvo“ (288–289).

Na kraju knjige navedena je bibliografija (291–309) koja se u bilješkama tokom rada navodi skraćeno. Z. akademski hrabro i skromno raspravlja s uvažnim katoličkim i protestantskim egzegzetama kad smatra da se njihova egzgeza premoćno temelji na Pavlovu tekstu a previše na vlastitim teorijama. Glavna je odlika knjige što povezuje kristologiju prve Crkve s potrebom misijskog djelovanja među poganima te uokviruje Pavlovu teologiju povijesnog Izraela u prilike prije razorenja Jeruzalema.

M. ZOVKIĆ

THE TORAH – THORAH. FIVE BOOKS OF MOSES. A NEW TRANSLATION OF THE HOLY SCRIPTURES ACCORDING TO THE MASSORETIC TEXT. FIRST SECTION. The Jewish publication society of America, Philadelphia 1982, 393 str, 7.95 US Dol.

THE PROPHETS – NEVI'IM. A NEW TRANSLATION OF THE HOLY SCRIPTURES ACCORDING TO THE MASORETIC TEXT. SECOND SECTION. Isti izdavač, 1978, 898 str, 9.00 US Dol.

THE WRITINGS – KETHUBIM. A NEW TRANSLATION OF THE HOLY SCRIPTURES ACCORDING TO THE MASORETIC TEXT. THIRD SECTION. Isti izdavač, 1982, 624 str, 10.95 US Dol.

Prijevod je rađen preko 25 godina po mandatu Židovskog izdavačkog društva Amerike iz Filadelfije i namijenjen je Židovima koji se služe engleskim jezikom za liturgijsko i kućno čitanje. Posljednji takav prijevod bio je objavljen 1917. Razlog novom prijevodu (ne novom izdanju starog prijevoda) navodi izdavač

u predgovoru: razvoj engleskog književnog jezika i napredak u proučavanju svetog teksta kroz zadnjih 50 godina.

Prevodioci i način rada

Sredinom pedesetih godina predložio je dr H.M. Orlinsky, profesor Biblije na Hebrew Union College – Jewish Institute of Religion u New Yorku, Židovskom izdavačkom društvu Amerike u Filadelfiji da organizira, financira i izda novi prijevod Svetog pisma na suvremeni engleski književni jezik. Društvo je prihvatilo prijedlog te imenovalo njegova i profesore Ginsberga i Speisera za urednike. Društvo im je za suradnike dalo svoja stalna 4 člana i tri rabina iz triju glavnih grupa židovstva: M. Arzta iz grupe konzervativnih, B. J. Bambergera iz grupe reformiranih i H. Freedmana iz grupe ortodoksnih. Pri prevodenju Petoknjižja jedan je član ekipe priredio osnovni tekst za daljnje doradjivanje. Kod Proroka i Spisa radni tekst pojedine knjige priredili su pojedini članovi grupe zbog bržeg rada. Na sjednicama se raspravljalo o predloženim popravcima te glasanjem usvajala najprikladnija varijanta.

Prevodioci su odustali od prevodenja veznika waw uvijek sa „i“, kao što je bilo u ranijim „ropskim“ prijevodima. Držali su se masoretskog teksta, kao što govori unutar-nji podnaslov pojedinih svezaka, ali je izdavač na vanjskom omotu mjesto „masoretski“ dao napisati „stari hebrejski tekst“, vjerojatno stoga što neobrazovani židovski čitaoci ne bi znali za masoretski tekst i to bi otežavalo uporabu prijevoda kod onih kojima je namijenjen. Pri odgonetanju smisla pojedinih nejasnih izraza ili rečenica odbor se obazirao na stare prijevode: Septuagintu, Targum, Pešitu, Vulgatu te prijevod na arapski iz desetog stoljeća koji je priredio židovski teolog Rav Saadia Goan. Uzimali su u obzir i komentare uvažnih rabina te današnje rezultate starozavjetne biblijske znanosti. U skladu s duhom hebrejskog i engleskog jezika prevodili su idiome a ne tek riječ po riječ.

Židovi ne vole dodatke i tumačenja uz sveti tekst koji je namijenjen javnom čitanju. Odbor je ipak predložio a izdavač prihvatio kratke bilješke ispod crte u slijedećim slučajevima: 1) tamo gdje je odbor, uza sve učenjačko istraživanje, morao ponizno priznati da ne razumije pojedinu riječ ili rečenicu; 2) tamo gdje je istu rečenicu ili riječ moguće prevesti na još jedan ili više načina; 3) u slučaju znatnog odstupanja od dosadašnjih prijevoda a na mjestima gdje su stari prijevođi generacijama citirani i pamćeni navedena je ispod crte stara varijanta s oznakom „drugi“; 4)